

Гнів дому твого

Зигмунт Мілошевський. Гнів. – Львів: Урбіно, 2015. – 400 с.

«Уявіть собі дитину, яка мусить ховатися від тих, кого любить. Вона робить усе те, що й інші діти. Будує вежі з кубиків, зіштовхує іграшкові машинки, розмовляє з ведмедиками й малює будинки під усміхненим сонечком. Дитина – це дитина. Та страх змінює все й усе виглядає інакше». Саме так починається детективна історія, остання з циклу про прокурора Теодора Шацького. І цей зачин налаштовує на розуміння того, що не так вже й важливо, чий труп знайдуть (зрештою, в одному з інтерв'ю автор зізнався, що мусить бути труп. І багато всього іншого), де його знайдуть і хто вбивця, бо є речі набагато підставовіші. Як наприклад, страх. Страх дитини, страх жінки, викликані не темрявою, самотністю, задавненими комплексами чи негараздами, а присутністю поряд найближчих людей.

Події розгортаються у звичайному містечку у звичайний день – 25 листопада 2013 року (до речі, у Міжнародний день боротьби за ліквідацію насильства над жінками). Та й випадок, з якого усе починається, теж начебто звичайний: у зруйнованому бункері біля довоєнної німецької лікарні в Ольштині знайдено начебто старий скелет. Проте у книзі Мілошевського немає нічого простого і звичайного. Жертвою виявляється добропорядний сім'янин, та й кісткам тим не більше тижня. Та й не однієї людини ці кістки... Але це вже інша історія, яку читач сам прочитає. Інша справа, що він вибере після прочитання: бути на боці того, хто вбив, чи того, кого вбили. А це нелегко, бо жертва виявляється не зовсім жертвою. А за добропорядним фасадом приховано чимало родинних таємниць, замішаних на страху і домашньому насиллі: «Звичайні люди, не якась там патологія. На подвір'ї гірка для дитини, батут, басейник невеличкий. Нормальний дім».

Автор нас переконує, що страх і гнів – нерозривні, адже там, де гнів, - завжди буде страх, а страх, рано чи пізно, перетворюється на гнів: «Гнів. Жінка вирішує триматися цієї емоції, бо саме вона весь цей час могла їй найбільше запропонувати».

Домінантним у романі стає не розслідування прокурора Шацького та його команди, а авторське дослідження природи гніву та насильства в родині. Гнів і його дві сторони медалі: гнів ката та гнів жертви. Перший породжений відчуттям силової переваги та бажанням тотальної влади, інший – страхом і доведенням до межі, коли або ти, або тебе. «Невже кожен чоловік носить із собою фізичною перевагою, готовністю до насильства, такими невисловленими погрозами, мовляв, усе тіп-топ, та коли щось не так, то не забувайте, хто тут важить сто тридцять кілограмів і має міцніші м'язи». Який гнів можна

виправдати? Який зрозуміти? І чи мають виправдання вчинки, скоєні під його владою, - не залежно від того, чи ти жертва, чи кат.

Автор дотримується позиції, що є закон, є межі, а коли за них виходиш, то ти зі своїм гнівом стаєш нічим не кращим за ката, бо ж у тебе ті самі катівські методи боротьби. У творі гостро звучить проблема мовчання, точніше байдужості, яку ми вдало ховаємо за правом кожного мати свій особистий простір і не втручатися в простір іншого. Бо ж звісно, коли із сусіднього будинку чути жіночі крики - то не наша сім'я і не наш клопіт, так само, як і тоді, коли за стінкою кілька годин не вгаває плач дитини - це ж не наша дитина, то нащо втручатися в чужий особистий простір.

Автор ставить перед читачем питання: чи змінилося би щось, якби потенційний кат знав, що не буде того збайдужілого зовнішнього мовчання, а потенційна жертва знала, що буде почутою. Вчинки його персонажів – яскравий приклад того, що так, змінилося би. І гнів було би подолано або й не було би його взагалі. Але для героїв Мілошевського це розуміння приходить із запізненням, а мовчання змінюється гнівом. Тому неймовірно зворушливим є епізод, коли поліцейський Ян-Павел Борута приходить на дитяче поле комунального цвинтаря: «Запалив лампадку, перехрестився, проказав молитву за померлих, додавши кілька слів від себе і, як завжди, прохаючи сили небесні, щоб ті не забули про гарний дитячий майданчик. Якщо ці малюки після смерті не виростають, то, мабуть, їм нудно в товаристві дорослих святенників, а крута гірка й карусель аж ніяк не применшать Господньої величі».

Окремої уваги заслуговує композиція твору. Роман структурований на такі частини: «Тепер», «Раніше», «Тепер», «Трохи згодом», «Потому». Найоб'ємніше – «Раніше», що й не дивно, адже саме воно визначає і «тепер», і «трохи згодом», і «потому». Кожний розділ супроводжується невеличкою історичною довідкою, а що ж відбувалося у світі у той час, коли в якійсь родині «М'які ведмедики промовляють пошепки. А вода для пензлика швидко перетворюється на брудно-сіру каламуть. Дитина боїться піти й поміняти воду...» Звісно, про це не напишуть і не покажуть в новинах, адже нові світові рекорди та винаходи важливіші за жіночу або дитячу сльозину. Але чи насправду важливіші?

Цей роман про те, що всередині кожної людини сидить як жертва, так і кат, а ще мовчазний добропорядний обиватель, який, мабуть, страшніший і за жертву, і за ката. Зрештою, вибір завжди за людиною, що має право або вийти за рамки, або лишитися в них. Лишитися, як правило, важче.